

POSTANOWIENIE

Dnia 12 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Grzegorzczak

SSN Grzegorz Misiurek

w sprawie z powództwa P. D.
przeciwko Gminie S.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 12 kwietnia 2019 r.,
zażalenia strony pozwanej
na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 29 grudnia 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Apelacyjny w (...) odrzucił skargę kasacyjną pozwanej Gminy S. wniesioną od wyroku tego Sądu z dnia 17 listopada 2016 r. W uzasadnieniu orzeczenia wskazał, że postanowieniem z dnia 27 czerwca 2017 r. oddalono wniosek skarżącej Gminy o zwolnienie jej od kosztów sądowych związanych z wniesieniem skargi kasacyjnej. Odpis postanowienia został skutecznie doręczony profesjonalnemu pełnomocnikowi pozwanej w dniu 27 lipca 2017 r. Pozwana Gmina nie uiściła jednak w terminie należnej opłaty sądowej od wniesionej skargi kasacyjnej, a tym samym ta, jako nieopłacona, podlegała odrzuceniu na podstawie art. 396⁶ § 1 k.p.c. w zw. z art. 112 ust. 3 u.k.s.c.

W zażaleniu na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej pozwana Gmina zarzuciła Sądowi Apelacyjnemu naruszenie przepisów art. 176 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji RP. Jej zdaniem, w sprawie doszło do naruszenia zasady dwuinstancyjnego postępowania w sprawie o zwolnienie od kosztów sądowych oraz pozbawienia jej prawa do sądu w postępowaniu kasacyjnym pomimo wykazania, że nie posiada ona dostatecznych środków na ponoszenie obowiązków fiskalnych związanych ze sprawą. Pozwana podniosła jednocześnie, że niezasadna była odmowa zwolnienia jej od kosztów sądowych związanych z postępowaniem kasacyjnym, od których powinna zostać zwolniona z uwagi na brak odpowiednich środków na pokrycie opłaty związanej z wniesioną skargą kasacyjną.

Pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz zmianę poprzedzających go postanowień Sądu drugiej instancji wydanych w przedmiocie zwolnienia pozwanej od kosztów sądowych przez przyznanie pozwanej zwolnienia od obowiązku poniesienia całego wpisu od wniesionej skargi kasacyjnej.

Po wniesieniu zażalenia Sąd Najwyższy wezwał Sąd Apelacyjny w [...] do sporządzenia uzasadnienia postanowienia tego Sądu oddalającego wniosek pozwanej Gminy o zwolnienie jej od opłaty sądowej od skargi kasacyjnej. W sporządzonym na to wezwanie uzasadnieniu postanowienia z dnia 27 czerwca 2017 r. Sąd Apelacyjny wskazał, że zgodnie z art. 103 u.k.s.c. sąd może zwolnić od kosztów sądowych osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niebędącą osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli wykazała, że nie ma ona dostatecznych środków na ich uiszczenie. Stosowne rozwiązanie oznacza, że osoba prawna lub jednostka organizacyjna posiadająca zdolność prawną, która domaga się zwolnienia od kosztów sądowych we wniesionym wniosku, nie może się ograniczyć do przywołania twierdzeń i okoliczności mających w jej przekonaniu uzasadniać przyznanie jej zwolnienia, lecz zobligowana jest do ich wykazania poprzez przedłożenie stosownych dowodów. Pozwana Gmina nie dołączyła do wniosku dokumentów pozwalających na przeprowadzenie oceny, czy w okresie, w jakim po stronie pozwanej powstał obowiązek uiszczenia opłaty od skargi kasacyjnej rzeczywiście nie posiadała ona środków finansowych pozwalających na uiszczenie opłaty od wniesionego środka zaskarżenia.

Gdyby nawet oprzeć się wyłącznie na twierdzeniach pozwanej, zawartych we wniosku o zwolnienie od opłaty sądowej od skargi kasacyjnej, można wyprowadzić wniosek, że dysponuje ona znacznymi środkami finansowymi, z których możliwa jest realizacja obowiązków fiskalnych związanych z wniesionym środkiem zaskarżenia. Okoliczność, że pozwana planuje przeznaczyć wszystkie środki na wydatki wskazane w budżecie za rok 2017 r. nie może oznaczać, iż nie ma ona możliwości realizacji obowiązków fiskalnych w niniejszym postępowaniu. Pozwana mogła i powinna była - tak jak każdy inny podmiot - liczyć się z koniecznością posiadania środków finansowych na pokrycie ewentualnych kosztów sądowych w niniejszym postępowaniu, szczególnie, że przedmiotowa sprawa toczy się od połowy 2013 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁶ § 2 k.p.c., nieopłacenie lub nienależyte opłacenie skargi kasacyjnej stanowi podstawę do jej odrzucenia przez sąd drugiej instancji. Wniesiona przez skarżącego skarga kasacyjna nie była opłacona, a zatem istniała podstawa do jej odrzucenia.

Na postanowienie z dnia 27 czerwca 2017 r. o oddaleniu wniosku o zwolnienie pozwanej od opłaty sądowej od skargi kasacyjnej nie przysługiwało zażalenie do Sądu Najwyższego ze względu na treść art. 394¹ k.p.c. Wolą ustawodawcy, wyrażoną w tym przepisie, ograniczono możliwość wnoszenia zażaleń do Sądu Najwyższego na postanowienia sądów drugiej instancji. Przepis ten korzysta z domniemania zgodności z Konstytucją. Wbrew przy tym stanowisku pozwanej wyłączenie możliwości zaskarżenia zażaleniem postanowienia sądu drugiej instancji odmawiającego stronie zwolnienia od kosztów sądowych związanych z wniesioną skargą kasacyjną nie narusza gwarantowanego w Konstytucji prawa do rozpoznania sprawy w postępowaniu co najmniej dwuinstancyjnym. Pomijając kwestię, że konstytucyjne prawo do rozpoznania sprawy w postępowaniu dwuinstancyjnym nie oznacza, że strona może wnieść środek zaskarżenia od każdej decyzji procesowej sądu, to w odniesieniu do postanowienia sądu drugiej instancji odmawiającego zwolnienia strony od kosztów sądowych związanych z wniesioną przez nią skargą kasacyjną, strona

ma również zagwarantowane prawo do kontroli tej decyzji sądu drugiej instancji przez Sąd Najwyższy w ramach dopuszczalnego - według art. 394¹ § 1 k.p.c. - zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucającego skargę kasacyjną z powodu nieuiszczenia należnej opłaty sądowej. Postanowienie sądu drugiej instancji, na które nie przysługuje zażalenie, może być bowiem przedmiotem kontroli Sądu Najwyższego na podstawie art. 380 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., o ile miało ono wpływ na orzeczenie, na które przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2017 r., II CZ 50/17, nie publ.; z dnia 8 marca 2000 r., I CZ 259/99, BSN 2000, nr 7, poz. 8; z dnia 15 stycznia 2001 r., II CZ 197/04, nie publ.; z dnia 21 listopada 2001 r., I CZ 165/01, OSNC 2002, nr 7-8, poz. 102, z dnia 23 września 2004 r., III CZ 71/04, nie publ.). Warunkiem przeprowadzenia stosowanej, pośredniej kontroli - zgodnie z dyspozycją art. 380 k.p.c. - jest zawarcie w zażaleniu wniosku o rozpoznanie tego niezaskarżalnego odrębnym zażaleniem postanowienia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2004 r., III CZ 71/04, nie publ. oraz z dnia 3 marca 2005 r., II CZ 197/04, nie publ.).

Zawarte w zażaleniu uzasadnienia zarzuty, jak również treść wniosku zażalenia pozwalają na uznanie, że pozwana we wniesionym środku zaskarżenia dąży także do poddania kontroli zasadności postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 27 czerwca 2017 r. Podniesione zarzuty przeciwko zasadności postanowienia odmawiającego zwolnienia pozwanej Gminy od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym nie są jednak zasadne. Podzielając w pełni argumentację Sądu drugiej instancji zawartą w uzasadnieniu postanowienia tego Sądu z dnia 27 czerwca 2017 r., należy podkreślić, że postępowanie sądowe jest co do zasady odpłatne, a sąd nie podejmuje żadnej czynności na skutek pisma od którego nie została uiszczona należna opłata sądowa (art. 126² § 1 k.p.c.). Instytucja zwolnienia od kosztów sądowych, stanowiąca wyjątek od zasady odpłatności postępowania sądowego, ma na celu umożliwienie osobom ubogim realizację przysługującego im prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Tym samym, pomoc ta może być przyznana wyłącznie w sytuacji, w której niemożność poniesienia kosztów postępowania, w całości lub części, ma charakter obiektywny, na który strona nie ma realnego wpływu (por. postanowienia Sądu

Najwyższego z dnia 31 marca 1987 r., I CZ 26/87, OSNC 1988, nr 7-8, poz. 103 oraz z dnia 4 lutego 2005 r., III SPP 11/05, OSNP 2005, nr 16, poz. 260). Wskazuje się przy tym w orzecznictwie, że ze zwolnienia nie może korzystać ten podmiot, który ma możliwość dokonania stosownych oszczędności, przewidując możliwość prowadzenia postępowania sądowego i ponoszenia z tego tytułu określonych kosztów (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 24 lipca 1980 r., akt I CZ 99/80, nie publ.; z dnia 24 września 1984 r., II CZ 104/84, nie publ.; z dnia 14 października 1983 r., I CZ 151/83, OSNC 1984, nr 5, poz. 82). Realizacja wielu zadań nałożonych przez ustawodawcę na gminy jako jednostki samorządu terytorialnego, wiąże się z koniecznością uczestniczenia gmin w złożonych stosunkach prawnych z innymi podmiotami, z czym może wiązać się konieczność uczestniczenia w sporach sądowych pomiędzy stronami tych stosunków prawnych. Z tej przyczyny trafnie przyjął Sąd Apelacyjny, że pozwana powinna była planować i zabezpieczyć odpowiednie środki finansowe na pokrycie ewentualnych kosztów związanych z ewentualnymi postępowaniami sądowymi z udziałem Gminy. W przeciwnym przypadku pozwana w sposób preferencyjny traktuje inne swoje zobowiązania przed zobowiązaniami fiskalnymi związanymi z postępowaniami sądowymi. Niezależnie od tego wysokość należnej opłaty sądowej od wniesionej skargi kasacyjnej (kwota 22 482 zł) jest relatywnie niska w stosunku do skali środków finansowych, którymi dysponuje pozwana, a odzwierciedlonymi w jej budżecie. Jak to zasadnie ocenił Sąd drugiej instancji, pozwana nie wykazała, aby nawet przy braku zabezpieczenia odpowiednich środków finansowych na pokrycie kosztów sądowych, nie mogła pozyskać tych środków przez zaciągnięcie odpowiedniego kredytu bankowego. Z tych przyczyn należy uznać za uzasadnioną odmowę Sądu Apelacyjnego zwolnienia pozwanej od kosztów sądowych związanych z postępowaniem kasacyjnym. W konsekwencji zasadne było również odrzucenie przez ten Sąd skargi kasacyjnej pozwanej, od której nie została uiszczona należna opłata sądowa.

Z tych też względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ k.p.c. postanowił, jak w sentencji.

jw

